

Тодрха, ил цäялгъврин тöлä

Советск оln-ämtн эн джил Алдр Октябрьск социалистиск революцин 40-ч джилин обниг тууджлгч ик диилвртäгъяр тосцхаджана. Советск оln-ämtн, алдр Ленинä тогасн Коммунистическ партин гардврт эн тууджлгч ахр цагин эргцд мана ори-нутгт социализм тосхад, ода коммунизмур дусäд ордж йовна. Эн ик диилврмуд хара зöнгдäн, би-йнь ирсн уга, теруг мана оln-ämtн, Ленинä партин чик гардврт, терунä чик политик кундäдж, хаалгъдан харгъсн хату-мòтугъäс äл уга, теруг хамх цокдж, бäрсн диилврмуд болджана.

Эн джил, Советск Союзин Коммунистическ партин Центральн Комитет болн Советск Правительство, мана оln-ämtнä коммунизмур йовдж йовх йовдиг улм тургдүлхин эрkd эрки ик чинртä кесг тöрмүд хагълцхав.

Äмн болгъна тоод мах, тос болн ус гаргългъяр Америкин Федерацин Штатсиг öбрхн джилмудин эргцд кундж авх тöр мана оln-ämtнä öмн тавб. Эн тöриг кундäдж чадх эв-аргъ манд бäнä, кундäмвдн лавта. Болв эн ик тоомсрта тöриг диилвртäгъяр кундäхин тöлä ноолддж, цуг куч-кòлсчнр дунд партин-политическ кòдлмш келгъиг улм чангъах кергтä. Терунä тöлäd политическ цäялгъврин цуг янзсиг олзлхмн.

Оln-ämtн дунд кегддг цäялгъврин кòдлмш хамгин гуулттань—ил үзмдж цäялгъвр болджана. Ийм цäялгъврин сән кòдлмш Яшалтинск районд кегднä. Эн районд кеерулäд кечксн сäähн стендс, кундлгънä болн үзүлгънä доск, щитс, листовкс хара биш олар үзгднä. „Зургьадгч тавнджилд мана кундäх тöрмүд“, „Селäнä эдл-ахун нуурт йовачнр“ гидг стендс района центер Яшалтад бäйцхәнä. Сäähнр, кеегъяр бичгдсн кесг олн щитс, плакатс, лозунгс района колхозмулар болн совхозмудар, колхозин бригадсар, фермсär ил үзгдм газрт тавгдсн бäйцхәнä. Алдр Октябрьск революцин 40-ч джилин öбнд нерäддж авсн хòбчнрин болн укрчнрин социалистическ даалгъврмуд бас ил бичätä бäнä.

Партин райкомин пропагандин болн агитацин отдел цäялгъврин кòдлмш ясрулхин тускар сäәнär кòдлцхәнä, дарударунь теруг шуудж хäлäцхәнä. Партиин, политическ болн цäялгъврин кòдлмш сән болсн учрар эдл-ахун кòдлмш чигн кундлстгäгъяр кегднä. Хаврин тärәнä кòдлмш, малин кулгдв. Öвснä хадлгънд болн тärä хуралгънд му бишär бөлдддж кòдлжäйцхәнä.

Ил үзмдж цäялгъврин кòдлмшт Черноземельск, Западн болн Приютненск райодин партиин органс му бишär онгган öгцхәнä.

Улгурнь, Черноземельск райкомин пропагандин болн агитацин отдел „Хòбнä öбдäн тòл авхин тöлä бидн ягъдж ноолддж йовнавдн“ гисн Арзгирск района нег колхозин хòбч Николай Степанович Лукьянченкон дамшлт бичсн листовк хòбчнрин цуг бригадсар тархагддж илгäгдв.

Болв эн ик чинртä тöрт ода куртл онгган кундс öгäд уга партиин организац бас бäйцхәнä. Элст балгъсна, Целинн, Яшкульск, Юстинск болн нань чигн райодин тосхлтсар, колхозмудин болн совхозмудин фермсär, бригадсар, культурин гермүдär ил үзмдж, цäялгъвр муугъяр кегддж йовна. Эднд сäähнär кеерулгдсн, гун тоолвртагъяр бичгдсн стендс, щитс, листовкс, плакатс амрсар үзгдхш. Эн райодин хòбчнр болн укрчнр малин то öсггънä болн терунä шимшуус икдүлгънä туск даалгъврмудан медцäхш. „Хальмг тангъчнн колхозмуд болн совхозмуд 1960 джилд багъ гихдән 3 сай хòбтä болцхатн!“ „Селäнä эдл-ахун эдлгддг 100 гектар газр болгъна тоод 304 килограмм ноос авцхай!“ гисн, нань чигн тедү мет дуудврмуд плакатст, щитст, листовкст бичгддж үзүлгдсн йовдл цур үзгдджäхш.

Ил үзмдж, цäялгъврин оln зүсн янзс олзлдж делгрүлх кертä. Öслт үзүлхин эрkd сäәнär кесн диограмм берк ик чинртä. Тийм диограммиг багъ сургъульта улс чигн медхмн болджана. Дакад дöрлдäд кòдлдж йовсн саамд Улан дарцгин чинр ик. Улгурнь, öдртän цугтагъаснь ик тärä хадсн, öвс хурасн трактористнрин трактор деер Улан дарцг делсгхлä, теруг буладлдж, наадк трактористнр чигн шундж кòдлцхäхмн болджана. Эрсин газетс, боевой листокс бас олзлх кергтä.

Ямаран чигн политическ болн эдл-ахун тöрмүд хагъллгънд оln-ämtнä серл кергтä. Партиин, политическ болн цäялгъврин кòдлмш, делгрүлгън куч-кòлсчнрин серлиг, теднä медрлиг öбдлүлнä, тиггäд кедж йовх кòдлмш, öмннь тавгдсн тöрмүд диилвртäгъяр кундäгднä. Тер тöлäd оln куч-кòлсчнр дунд кегддж йовх политическ кòдлмшд, нег улу цäялгъврин кòдлмшд бäйх дуту-дундсинь ахр цагин болзгт уурулдж, цäялгъврин оln зүсн янзсиг олзлдж, оln-ämtн дунд партиин, политическ кòдлмш ясрулх тöр—тангъчнн партиин организацсин эрки тöрин болджана.